

Bürokrasi

- Korkut Boratav** / Toplumsal Sınıflar Üzerine
Nazif Ekzen, Şafak Başa, Ahmet Alpay Dikmen, Seriya Sezen
 Bürokrasi Yuvarlak Masa Toplantısı
Tekin Avaner / İkinci Dünya Savaşı Başlarken ve Biterken Bürokrasinin
 Görünümü: 1939 ve 1945 Yıllarında Türk Kamu Bürokrasisi
Selim Önal / Suç Ekonomisi, Uluslararası Düzenlemeler ve Türkiye
Oğuz Akın / Bürokrasi Yaklaşımları Açısından Weber ve Mises
Mehmet Yetiş / Gramsci ve Devletin İki Görünümü
Mısra Ciğeroğlu / Anarşizmin Özgürleşme Projesi Çerçevesinde Devlete
 ve Bürokrasiye Yaklaşımı



- N. İter Ertuğrul** / Reel Sosyalizm ve Bürokrasi
Ahmet Özalp / Habermas'ta Bürokratik Kuşatma Sorunu:
 Yaşam Evreni ile Dizge İlişkisi
Sevinç Soyocak / İki Yeni: Neoliberal Hayek, Neomarksist Poulantzas
Barış Övgün / Bürokratik Değişim
Ramazan Günlü / Siyaset ve Yönetişim: Tarihsel Bir Bakış
Korkut Boratav / Kitabiyat: Önemli Bir Başvuru Kaynağı: Sermaye,
 Bölüşüm, Büyüme



MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ
“BÜROKRASİ YUVARLAK MASA TOPLANTISI”
İÇİN HAZIRLANAN KONUŞMA METNİ

1980 SONRASI DÖNEMDE MÜLKİ İDAREDE DÖNÜŞÜM¹

Dr. Şafak BAŞA

Mülki İdarenin Anlamı: Bilindiği üzere her ülkenin yönetsel yapısı birbirinden az veya çok farklılıklar arz eder. Ülkelerin yönetsel yapılarının oluşturulmasında ise tarihsel, sosyal, ekonomik ve coğrafi etmenler gibi pek çok etmenin rolü vardır. Devletin siyasal yapılanması ile yönetsel yapısı arasında da sıkı bir ilişki bulunduğu söylenebilir. Bu durum tekçi devlet yapısını benimsemiş ülkelerde yönetsel merkezciğe ortam hazırlamakta, federal devlet yapısında ise yerinden yönetimi yaratmaktadır. Yönetim politikası ile tarihsel gelişim ve deneyimler sonucunda ortaya çıkan yönetsel örgütlenme ilkeleri, zamanla tüm ülkelerin anayasalarına da girmiştir. Her ülkenin siyasal, toplumsal ve ekonomik yapısına göre kendi yönetim sistemi biçimlenmekte, ya merkezden yönetime ya da yerinden yönetime ağırlık verecek bir yönetsel yapı oluşturulmaktadır.

Ülkemizde de tarihten gelen çok zengin bir yönetim deneyimi ve geleneği bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen etmenlerin bir sonucu olarak ülkemizde yönetsel yapının Osmanlı'dan günümüze merkezden yönetime ağırlık verilerek örgütlendiği görülmektedir. Türk ulusunun geleneksel yönetim anlayışının, merkeziyetçiliğin ağır bastığı bir süreç içinde olgunlaştığı bilinen bir gerçektir. Bu açıdan Kara Avrupa'sında uygulanan ve merkeziyetçi niteliği daha belirgin olan 'yönetsel rejim' ülkemizde daha kolay benimsenmiştir. Fransa'da başarılı sonuçlar veren yönetsel rejimin bir uygulama modeli olan valilik sistemi ülkemizde taşra yönetim yapısının düzenlenmesinde model olarak alınmıştır.

Çağdaş devletler genellikle merkezi ve yerinden yönetim kuruluşlarını birlikte çalışacak şekilde örgütleyerek, hizmetleri en uygun şekilde sunmak gayreti içindedirler. Günümüz devletin üstlenmek zorunda olduğu kamu hizmetlerinin çokluğu, çeşitliliği ve olanca yaygınlığı, yerel yönetimin gücünü aşan ve tüm toplumu ilgilendiren kimi işleri merkezi yönetimin doğrudan üstlenmesini gerektirmiştir. Bu noktada merkezden yönetimin üstlendiği görevlerini tüm ülke çapında yerine getirebilmesi için yetki genişliği ilkesi çerçevesinde taşra örgütleri kurulmuş ve bunların başına da merkezden atanan görevliler yerleştirilmiştir. Böylece merkezin kararları ve emirleri ülkenin en uç köşesinde, yine merkezin kendi ajanları aracılığıyla ulaştırılmaktadır.

¹ Bu konuşmanın yayımlandığı yer için bakınız: BAŞA, Şafak, N. EKREN, A. A. DİKMEN, S. SEZEN (2009), "Bürokrasi Yuvarlak Masa Toplantısı", Mülkiye Dergisi, Güz 2009, Cilt: XXXIII, Sayı. 264, s: 21-59.

Bu sistemin ülkemizdeki uygulaması mülki idare sisteminin bir taşra yönetim biçimi olarak kabulü ile başlamıştır. Fransız sistemi olarak da bilinen kapsayıcı valilik sistemi, taşra kuruluşları üzerinde sıkı ve yakın bir denetim kurmak eğilimini benimseyen Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne aynen geçmiştir. Bu sisteme göre genel yönetimin taşra örgütünün temel kademesi "il"dir. Genel yönetimin taşra kuruluşları için il standart bir alandır ve yerel yönetimlerin hizmet alanlarının belirlenmesi açısından da belirleyicidir. İlin başında genel yönetici olan vali vardır ve merkez ile taşra arasındaki kumanda ve haberleşme hattı bu genel yöneticiden geçer. Bizim gibi parlamenter demokrasi anlayışı içinde kalkınmaya çalışan ülkelerde, genel yönetimler dengeli ve sürekli bir kalkınmanın sağlanması açısından ulusal birlik duygusunun yerleşmesine ve gelişmesine özel bir önem vermektedirler. Bundan dolayı ülkemizde merkeziyetçilik eğiliminin etkisi sürmüş, genel yönetimin taşra örgütlenmesi açısından tarihsel gelişim içerisinde merkeziyetçi yönetim anlayışının bazı değişikliklere uğrayarak bugünkü valilik sistemine ulaşılmıştır. Türk genel yönetiminin taşra örgütü üzerinde yapılan araştırmalarda da taşra örgütü açısından ana hizmet kademesinin "il" olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim 1876, 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarının tümünde, genel yönetimin taşra kuruluşu il esasına dayandırılmıştır. 1864 tarihli İdare-i Vilayet Nizamnamesi de, 1949 tarihli İl İdaresi Kanunu da aynı yaklaşımın yasal düzeyde yansımalarıdır.

1864 tarihli İdare-i Vilayet Nizamnamesi başlangıç kabul edilirse ülkemizde il sistemi (mülki idare) 145 yıldır uygulanmaktadır. Bu sisteme göre ülke illere ayrılır ve illerin başında merkeze ait bulunan bir takım yetkileri yine merkez adına kullanan, merkezi yönetimin tümünü temsil eden ve tümüne karşı sorumlu bulunan vali bulunur ve iller bu yönetici tarafından yönetilir. Mülki yönetim sistemi, hükümetin, tek tek bakanların ve tüzel kişiliği olan kamu kurumlarının o ildeki kuruluşları üzerindeki hiyerarşik görev, yetki ve sorumluluklarını valilere devretmesi esasına dayanmaktadır. Buna göre merkezi yönetim kuruluşlarının taşra örgütleri mülki yönetim bölümlenmesine uygun olarak oluşturulmalı ve ildeki bütün kuruluşları birinci derecede valiye karşı sorumlu olmalıdır. Bu mantığın doğal bir sonucu olarak 5442 sayılı Kanuna göre vali, adli ve askeri kuruluşlar dışında kalan bütün devlet daire ve müesseselerini, yerel yönetimler ile tüm kuruluş ve işletmeleri denetleme yetkisi ile donatılmıştır. Mülki yönetim sistemini düzenleyen temel yasal metinlerin; 1982 Anayasası, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 3046 sayılı Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun ile başta İçişleri Bakanlığı olmak üzere, bakanlıkların kuruluş kanunları olduğu söylenebilir. Bütün bu yasalar bakanlıkların taşra örgütünü düzenlerken il sistemini esas almıştır. Bu sistemin kalbi de mülki idare amirleridir.

Gerek Fransız, gerekse ülkemizin yönetim deneyiminden çıkarılabilecek en somut sonuç, merkeziyetçi yönetim anlayışının taşra örgütüne yansması olan il sistemi dışındaki örgütlenme seçeneklerinin bu sistemi çok kısa sürede başkalaştırdığıdır. İl sistemi dışında geliştirilen seçenekler il sisteminin bozulmasına yol açtığı gibi, kendilerinden beklenen yararları da yeterince sağlayamamaktadır. Türk ulusunun devlet yönetim geleneğindeki değişimin yönü eyalet sisteminden il sistemine doğrudur. Eyalet başarılı olmadığı için

1864 yılında eyaletler birleştirilerek iller kurulmuştur. Bu süreci tersine çevirmek başlangıçtaki olumsuzluklara dönüş anlamına gelecek ve federatif yapıya geçiş zorlamalarıyla ulusal bütünlüğü ve toplumsal barışı tehdit eden propagandalara güç kazandırabilecektir. Türkiye'deki uygulamalara bakıldığında, bölgesel gelişmeyi sağlamaya yönelik hiçbir proje il yönetimlerinin aktif desteğini almadan yürütülememektedir. Mevcut hukuk sistemimiz içerisinde Anayasa'nın 126. maddesinin sadece iller için yetki genişliği esasını kabul ettiği göz önüne alınırsa, Anayasa'da değişiklik yapmadan yeni sistem denemelerinin mümkün olamayacağı düşünülmektedir. Türk ulusunun mevcut mülki sistemini yeterince benimsemediğini veya bu yönetsel mekanizmaya uyum sağlayamadığını kanıtlayan hiçbir bilimsel çalışmaya da rastlanılmamıştır. O halde dikkatlerin yeni sistem arayışları yerine, il sisteminin işlerliğini engelleyen sorunların irdelenmesi ve giderilmesinde yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Ancak 1980 sonrası dönemde uygulanan politikalar bunun tam tersi yönündedir. Ülkemizde profesyonel bir meslek olan mülki idare amirliği mesleği, gerek mesleki yetersizlikler, gerekse il sisteminde yaşanan bozulmalar nedeniyle önemli ölçüde statü kaybına uğratılmıştır. Bugün hem mülki idare emirliği mesleğinin, hem de mülki idare sisteminin öneli sorunları vardır. Bu sorunların önemli bir kısmı 1980 öncesi dönemden gelmekle birlikte, 1980 sonrası dönemde bu sorunların azalmadığı giderek çoğaldığı, özellikle 2000'li yıllarda da daha da ağırlaştığı görülmektedir.

1980 Sonrası Dönemde Mülki İdarede Yaşanan Değişimler: 2007 yılında TODAİE'de hazırladığım projede, hem mülki idare mesleğinin ve hem de mülki idare sisteminin 1980 sonrası dönemde geçirdiği değişim üzerinde ayrı ayrı durulmuştur. Ayrıca mülki idare ile ilgili yapılan diğer araştırmalardan da bu değişimin izlerini sürmek mümkündür.

Bu dönemde *mülki idare amirliği mesleğinde* görülen değişiklikler arasında özellikle; kaymakam adaylığının Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri dışındaki fakülte mezunlarına ve kadınlara açılması ile kaymakam adaylarında aranacak niteliklerde, kaymakam adaylığı sınavında ve kaymakam adaylarının yetiştirilmesi sürecinde yaşanan değişimler dikkat çekicidir. Mesleğin bütün fakülte mezunlarına açılmasının meslekte kalitenin yükseltilmesi açısından pek fazla yarar sağlamadığı, kadınların mesleğe kabul edilmesinin ise meslek açısından yararlı olduğu düşünülmektedir. Bu arada mülki idare amirliğinin sorunlarının daha mesleğin başında kaymakam adaylarının seçiminde başladığı görülmektedir. Yalnızca işe girişte değil, yükselme ve özlük hakları bakımından da ciddi sıkıntılar ve sorunlar bulunmaktadır. Kaymakam adaylarının seçim ve yetiştirilme sürecinin yenilenmesine ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. En son yapılan kaymakam adaylığı mülakat sınavının "hukuk devleti ilkesi" gerekçe gösterilerek Danıştay tarafından iptal edilmesi bu gerekliliği ortaya koyar niteliktedir. Bu arada mülki idare amirlerinin anayasal statülerinin olmaması ve meslek mensuplarının statüsünü düzenleyen mevzuattaki dağınıklık özellikle üzerinde durulması gereken konuların başında gelmektedir. Bu noktada da mülki idare amirlerinin personel rejiminin özgün bir statüye kavuşturulması öne-

rilmektedir. Mülki yönetim sistemi ile ilgili olarak yaşanan görev, yetki, sorumluluk karmaşasına da son verilmesi gerekmektedir. 1980 sonrası dönemde vali atamalarında yöntem sorunu da bir türlü çözülememiştir. Vali atamalarının herhangi bir nitelik tanımlaması çerçevesinde yapılmaması, bu noktada siyasi etkilerin devreye girmesi meslekteki kan kaybının nedenlerinden biri olarak görülebilir. Son dönemde valilerin merkeze alınmasına ilişkin Danıştay tarafından verilen iptal kararlarının çokluğu dikkat çekicidir.

İncelenen dönemde meslekte gelinen en önemli aşama çok uzun yıllardan beri beklenen ve özellikle Mülki İdare Şurasında da üzerinde durulan; ‘birinci sınıf mülki idare amirliği’ statüsünün yasalaşmasıdır. Bu düzenlemenin bazı yetersizliklerine rağmen yararlı olduğu söylenebilir. Mülki idarenin çok önemli bir parçası olan mülkiye müfettişlerinin seçiminde ve yetiştirilmesinde de yeni düzenlemeler yapılmıştır. Yine hudut mülki idare amirliği uygulamasıyla meslekte yeni bir statü oluşturulmuştur. Bu arada vali yardımcılarını ve hukuk müşavirlerinin mesleki sorunları devam etmektedir. Yine kaymakamlığa vekâlet yöntemi değiştirilerek, “kaymakamın kaymakama vekâlet usulü” benimsenmiştir, ancak mülki idare amirlerinin yakın karar ve destek birimlerinin durumunun hiç de iç açıcı olmadığı söylenebilir. Meslek mensuplarının hem yetişme, hem de mesleki toplumsallaşmaları bakımından önemli roller üstlenecek bir ‘mülki idare akademisi’nin kurulması tartışılmaya başlanmıştır. Mülki idare sisteminin başbakanlığa bağlanması önerisi de bizce ciddiye alınması gereken bir öneri olarak kaydedilmiştir. Mülki idare amirleri İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kalmaya devam ettikleri sürece taşrada ‘İçişleri İl Müdürü’ gibi algılanmaktan kurtulamayacaklardır.

1980 sonrası dönemde *mülki idare sistemimizde* yaşanan değişim ve ortaya çıkan sonuçların, daha doğrusu mülki idare sisteminin içinde bulunduğu durumun, mesleki konulardan daha vahim olduğu incelenmiştir. Bu dönemde mülki idare mesleğinin daha iyi bir noktaya gelmesi için azda olsa bazı olumlu çalışmalar yapıldığı ve birinci sınıf örneğinde olduğu gibi yasal düzenlemelere gidildiği görülmüşse de, mülki idare sistemi için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Özellikle mülki idare “birimlerinde” yaşanan olumsuz değişimler, siyasi amaçlarla il sayısının sürekli olarak arttırılması, bucakların yasal statüleri devam ederken kaderine terk edilerek adeta söndürülmesi, çok sayıda kasaba ve köyün yeni ilçe yapılarak ilçelerin köyleşmesi ilk akla gelen sorun alanlarıdır. Taşra yönetiminde il ve ilçe sayısının artışına koşut olarak aşırı parçalanmış bir yapı ortaya çıkmış, mülki idare birimlerinde “kayma” olmuştur. Bu çerçevede mülki yönetim birimlerinde bir alan reformunun yapılması zamanı gelmiş, hatta geçmektedir.

İl sisteminden kopmalar ve bölgeselleşme eğilimleri 1980 sonrası döneme damgasını vuran bir diğer önemli konudur. Mülki idare sistemi açısından bu dönem adeta, “Mülki idare sisteminden kaçış ve kurtulma dönemi” haline getirilmiştir. Anılan döneme birçok bakanlığın ve kuruluşun mülki idare sistemine aykırı taşra örgütlenmeleri, mülki idare amirlerini yok sayan düzenleme ile uygulamaları ile mülki idare amirlerini statü olarak geri düşürme çabaları damgasını vurmuştur. İl sistemi ve mülki idareyi güçlendirmek yerine il sisteminden kopuşu ifade eden bölgesel örgütlenmeleri yaygınlaştırmak tercih

edilmiştir. Bölge kuruluşları adeta mülki idareden kaçışın adresi olmuştur. Taşrada bölgesel hizmet niteliği bulunmayan birçok bölge müdürlüğü kurulmuş, bu yapılırken de -dönemin bir başbakanının ifadesi ile- “bölge müdürlerini mülki idarenin tahakkümünden kurtarmak” amaçlanmış, mülki idare amirlerini “İçişleri Bakanlığı İl Müdürü” gibi görme anlayışı egemen olmuştur. Her bir bölge kuruluşu kendine ait bir “bölge sınırı” çizmiştir.

Mülki idare sisteminden kaçış veya kopma eğilimleri 1990’lı yıllarda da artarak devam etmiş, özellikle 2000’li yıllardan sonra bu eğilim ardı ardına gelen yasal düzenlemelerle yerini mülki idare sistemini toptan ortadan kaldırma yaklaşımına bırakmaya başlamıştır. Bu yaklaşım bazen temel kanun olan İl idaresi Kanununda, bazen yerel yönetim yasalarında, bazen de mülki idareyi ilgilendiren diğer birçok mevzuat düzenlemesinde karşımıza çıkmıştır. Mülki idare sistemindeki geriye gidişe çare bulmak amacıyla 2002 yılında toplanan Mülki İdare Şurasında; *“il sisteminin güçlendirilmesi”* kararlaştırılmasına rağmen ve daha Şura kararlarının mürekkebi kurumadan, Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yasa ve Mahalli İdareler Yasaları gündeme gelmiş, her gündeme gelen yasa veya yasa tasarısı mülki idare sistemini zayıflatır nitelikte olmuştur. Bu dönemde bazı temel bakanlıkların ve kamu kuruluşlarının taşra örgütlerinin kaldırılarak, özel idarelere ve belediyelere devredilmesi, valinin il özel idaresindeki gücünün ve etkinliğinin kırılması, mülki idare amirlerinin yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkilerinin sınırlandırılması dikkat çeken uygulamalardır.

Özellikle Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yasa ortaya çıkınca mülki idare sisteminin nereye gitmekte olduğu daha çok sorgulanmaya başlanmış, mülki idare amirlerinin önemli bir kısmını derin bir güçsüzlük ve istenmeme algısı kaplamıştır. En önemli hizmet bakanlıklarının taşra kuruluşlarının yerel yönetimlere devrini öngören ve il genel yönetimini oldukça zayıflatan bu Kanunun yürürlüğe girememesinden sevinç duyulurken, adı geçen Kanun bürokraside adeta ‘gizli anayasa’ gibi algılanmış ve Kanunun öngördüğü bazı düzenlemeler zamanla uygulamaya sokulmaya çalışılmıştır.

Söz konusu Yasa yürürlüğe girmemiştir, ancak son dönemde çıkarılan mahalli idareler yasaları yerel sisteme önemli müdahalelerde bulunmuştur. Doğal olarak bu müdahalelerden en çok etkilenen yine mülki idare olmuştur. Yeni sistemde valinin il genel meclisi başkanlığı sona erdirilmiş ve mülki idare amirlerinin yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkisi önemli ölçüde kaldırılmıştır. Taşra teşkilatı olmayan bir bakanlık örgütlenmesinde ve içinde etkin olarak yer alınmayan bir yerel yönetim modelinde, mülki idare amirlerinin pek fazla yeri olmayacağı açıktır. İl Özel İdare Yasası dikkatli okunursa görülebilir ki, bunun bir sonraki adımı seçimli valilik modelidir. Bu kadar çok yetki, görev ve mali kaynaklarla donatılan il özel idaresinin başında atanmış bir mülki idare amirinin uzun süre bırakılmayacağını tahmin etmek pek zor değildir. Uygulamada il genel meclisi başkanlarının il özel idaresinin başı gibi hareket etmeye başladığı görülmektedir. Valinin başkanı ve üyesi dahi olmadığı il genel meclislerinde siyasal kavgaların arttığı da gelen

haberler arasındadır. Bu konudaki sıkıntıların üzerine son dönemde bir de statüsü tartışmalı bölge kalkınma ajansları sisteme dâhil edilmiştir. Vali kalkınma ajansı yönetim kurulunda etkisiz bir konumdadır. Yeni yasal düzenlemelerden sonra mülki idarenin amaçlarından biri olan idarenin birliği ve bütünlüğünü sağlama işlevini gereği gibi yerine getirebilmesi iyice zorlaşmıştır. Ülkemizde âdemi merkezîyetçilik tartışmaları duracakmış gibi görünmemektedir. Mülki idareden kurtulma operasyonunun destekçilerine bazı belediye başkanları da katılmış, “Belediye başkanı olarak il valisi de ben olmalıyım” diye beyanlar verilmeye başlanmıştır bile.

Aynı dönemde kamu yönetimi reformunun merkez ayağında teftiş kurullarının kaldırılması girişimleri de en çok mülki idareyi etkiler niteliktedir. Çünkü yapılması planlanan değişikliklerin asıl hedefinin, gücünü mülki idare sisteminden alan ve onun adeta sigortası olan, ülkenin en eski ve köklü teftiş kurumlarından biri olan Mülkiye Teftiş Kurulu’nun kaldırılması olduğu gözlerden kaçmamıştır. Bu dönemde Mülkiye Teftiş Kurulu kaldırılmamış, ancak yerel yönetimlerin mali denetiminden çekilmek zorunda bırakılmıştır.

Bu arada taşra yönetim sisteminin temeli olan İl İdaresi Kanunu yapılan düzenlemelerle önemli ölçüde işlevsiz ve uygulanamayan bir kanun haline getirilmiştir. Başta Belediye ve İl Özel İdaresi Kanunları olmak üzere birçok yasal düzenlemede “*uygulanmayacak hükümler*” başlığının altına “*il idaresi kanunu*” da yazılmıştır. Ayrıca çeşitli tarihlerde Kanunda yapılan değişikliklerle; mülki idare amirlerinin adli görevlerinin sona ermesi, mülki idare amirlerinin aldığı karar ve tedbirlerin uygulanmasına muhalefet edenlere verilecek hapis cezasının kaldırılması, mülki idare amirlerinin devlet gelirlerine ilişkin yetkisinin kaldırılması, il idaresi kanununun jandarma gibi bazı kolluk birimleri için uygulanamaması, il teşkilatlarına yapılan atamalarda valinin görüşünün alınmaması vb. uygulama ve düzenlemeler 5542 sayılı Kanunun düzenlediği il sistemini nerdeyse işlemez hale getirmiştir. Yerel yönetimlere ilişkin birçok yasada düzenleme yapılırken İl İdaresi Kanununun yeniden düzenlenmesi nedense pek akla gelmemiştir. İl İdaresi Kanununun yeniden ele alınarak, il sistemini tekrar etkin kılacak bir yapıya kavuşturulması gerekir.

1980 sonrası dönemde taşra yönetimini etkileyen yasal düzenlemelerde dikkat çekici bir başka durum çoğunlukla ‘düzenleyici ve denetleyici devlet’ anlayışı ile “yerellik” anlayışının ön plana çıkarılmasıdır. Dolayısıyla Devletin anlayışında ve fonksiyonlarındaki değişim mülki idareyi doğrudan etkiler niteliktedir. Mülki idare amirlerine, devletin bu yeni rolüne paralel olarak, daha önce mahkemelerin görev alanında olan birçok konuda idari para cezası verme yetkisi tanınmıştır. Herhalde yeni dönemde mülki idare taşrada sadece denetim yapan ve idari ceza veren bir konuma getirilmek istenmektedir. Yine dönemin anlayışına uygun olarak mülki idare amirlerine, tüketicinin korunması, insan haklarının korunması, hayvanların korunması vb. yeni görevler de verilmiştir. Diğer bazı düzenlemelerde de yerelin güçlendirilmesi anlayışının ön plana çıktığını görüyoruz. Hiç ilgisi yokmuş gibi düşünülen memur yargılanması sistemindeki değişim bile bu yönde

olup belediye başkanlarını güçlendirici niteliktedir. Yapılan düzenlemelerle sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına bile yerel siyaset karıştırılmış, il genel meclislerine vakıf mütevelli heyetine üye seçme yetkisi verilmiştir. Bu arada önemli ölçüde devlet eliyle kalkınmadan vazgeçildiğine göre mülki idarenin toplum kalkınmasındaki rolü eskisi kadar güçlü değildir. Zira toplum kalkınması artık yerel yönetimlerden beklenir hale gelmiştir.

Bu arada mülki idare açısından tek olumlu gelişme kurulmalarına mülki idare amirlerinin ön ayak oldukları köylere hizmet götürme birliklerinin başında mülki idare amirleri olacak şekilde yasal güvenceye kavuşturulmasıdır. Ancak bu birliklerin de öteden beri kurulması teklif edilen ilçe yerel yönetimlerinin yerini tutmayacağı açıktır. Beklenen ve önerilen gelişme başında kaymakamın olacağı ilçe yerel yönetim biriminin kurulmasıdır. Ayrıca hiç ilgisi ve gereği yokken birlik encümenlerine il genel meclisi üyelerinin dâhil edilmesi uygulamada sorun yaratmıştır. İlçe, temel hizmet birimi olarak kabul edilmesine rağmen ilçelerin yetersizliği ve güçsüzlüğü halen daha devam etmektedir.

Mülki idareyi yok sayan bütün uygulamalara rağmen mülki idare amirleri, diğer bazı meslek mensuplarının çok yüksek maaşlarla dahi gönderilemediği sorunlu bölgelerde, bir taraftan halkın can ve mal emniyetini sağlama, terörü yok etme, ülke bütünlüğünü koruma mücadelesi verirken, bir taraftan da kendilerinden esirgenen bütçe ve ödenek yetersizliği gibi imkânsızlıkları aşmak ve klasik görevleri dışına çıkararak kırsal kalkınmayı da sağlamak üzere yine kendi geliştirdikleri, kurdukları ve maddi kaynaklarını da buldukları “hizmet birlikleri modeli”ni yaratarak önemli hizmetlere vesile olmuşlardır. Bu dönemde okullaşma oranının yaygınlaşmasında, temel ve zorunlu eğitimin hayata geçirilmesinde, kız çocuklarının okula kazandırılmasında, okul öncesi eğitimin artırılmasında, aşı kampanyalarında, sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonunda, sosyal yardım hizmetlerinin artırılmasında, meyvecilik ve ağaçlandırma çalışmalarında, hayvancılığın geliştirilmesinde, köylerin yol, içme suyu ve diğer altyapı eksikliklerinin tamamlanmasında, MERNİS Projesinin yaşama geçirilmesinde, KÖYDES Projelerinin uygulanmasında, organize sanayi bölgelerinin kurulması v.b gibi alanlarda çok önemli çabalar göstermişler, adeta taşrada sahipsiz işlerin sahibi ve kimsesizlerin kimsesi olmuşlar, ülkemizde sıkça görülen afetlerde kriz merkezinin başına geçmişler, orman yangınlarına koşanların başında yer almışlar, terör belasının defedilmesinde ve halkın can ve mal emniyetinin sağlanmasında çok önemli görevler üstlenmişler, tüketici haklarının korunmasından, hayvanların ve çevrenin korunmasına, insan hakkı ihlallerinin önlenmesine ve iyi yönetimin geliştirilmesine kadar yeni ve çağdaş uygulamaların da öncüsü olmuşlardır.

Mülki idare sistemi bir taraftan zayıflatılmaya çalışılırken, bir taraftan da birçok mülki idare amirinin çeşitli bakanlıklarda üst düzey yönetici olarak görevlendirilmesi, hatta son dönemdeki hükümetin en önemli kırsal kalkınma projesi olan KÖYDES Projesinin uygulanması sorumluluğunun mülki idare amirlerine verilmesi paradoksal bir durum yaratmaktadır.

Mülki İdare/Yerel Yönetim Tartışmaları: Bütün bu açıklamalardan sonra üzerinde durulması gereken husus mülki idarenin zayıflatılarak ve elinden bazı önemli yetkileri alınarak yerel yönetimlere devredilmesinin ülkemiz gerçekleriyle bağdaşıp bağdaşmadığıdır. Yaygın olarak yerelde yaşanan olumsuzlukların sebebi olarak mülki idare sistemi gösterilmekte, yetkiler yerel yönetimlere devredilirse her şeyin düzeleceği ve böylece demokrasinin daha da gelişeceği ifade edilmektedir. Acaba yerel yönetimlere yetki devri haklı gerekçelere dayanmakta mıdır?

Bu soruya olumlu yanıt vermek olanaklı değildir. Çünkü yerel yönetimlerin kendilerine verilen yetkileri çoğunlukla hukuka, kamu yararına uygun ve yerinde kullanamadıkları bilinen bir gerçektir. Bu konudaki en önemli örnek imar yetkisinin 80'li yıllarda yerleştirilmesidir. Bu gün şehirlerimizin hali ortadadır. Kaçak inşaatlar ve gecekondu tüm şehirleri esir almıştır. Hazine arazileri, orman ve su havzaları yağmalanmaktadır. 1980 sonrası dönemde belediyeler adeta şehir rantının bölüştürüldüğü ve belediye başkanlarının ve yandaşlarının zengin edildiği yerler haline gelmiştir. Mülkiye Teftiş Kurulunun en fazla soruşturduğu birim belediyeler, en fazla soruşturduğu konuların başında da "imar usulsüzlükleri" gelmektedir. Yine bazı belediyelerin öz gelirlerini dahi tahsil etmek için gereken çabayı göstermediği, toplanmayan çöpler nedeniyle "askerleri çöp toplama kampanyasına" mecbur ettikleri, belediye araçlarını bölücü terör örgütlerine "tahsis" ettikleri bilinmektedir. Bugün birçok belediyenin kapısında uluslararası kredi kuruluşlarının temsilcileri "borç vermek" için beklemekte, ihale ve iş takipçileri belediye koridorlarında cirit atmaktadırlar. Belediye borçlarının devlet borçları içindeki payı gittikçe artmaktadır. Bazı belediyeler başladığı metro inşaatlarını yıllarca tamamlayamayınca, bu yatırımları Ulaştırma Bakanlığına devretmenin yollarını aramaktadır. Yerel yönetimlerin kurumsallaşma düzeylerindeki farklılıkları, teknik ve uzman kadrolardan yoksunluk, denetim yetersizliği, yerel halkın belediye kararlarına katılım alışkanlığının olmaması, yerel düzeyde yaşanan aile, mezhep, etnik farklılaşmalar yerel yönetimlere bu oranda yetki devrinde tereddüt yaratmaktadır. Yerel yönetimlerin kendilerine verilen temel görevleri dahi tam olarak yerine getirmediikleri bilinirken, hangi amaçla yeni yetkiler istedikleri ise anlaşılmamaktadır. Bu arada yerel yönetimlerde yaşanan "skandallar" halen daha akıllardan silinmemiştir. Ülkemizde büyük boyutlu skandala yol açan vali ve kaymakama ise pek fazla rastlanmamaktadır.

Yerel yönetimler, hemşericilik, partizanlık, sülalecilik, cemaatçilik kaynaklı güdülerin daha fazla harekete geçtiği yerlerdir. Belediye başkanlıkları, öyle çok söylendiği şekliyle demokrasinin beşiği değildir, tersine ülkemiz için bazı belediye başkanları adeta 'seçilmiş birer kraldır'. Bazıları ne meclisi, ne personelini, ne vesayet makamlarını, ne de hukuku tanır. Kendi bildiğini yanlış da olsa uygular. Birçoğu temel belediyecilik eğitiminden yoksundur. İmar, personel ve harcama mevzuatı konusunda bilgisiz belediye başkanlarının sayısı çoktur. Bu tür belediye başkanları belediye bürokratları için adeta bir kâbustur. Birçok belediye personeli belediye başkanlarının usulsüz taleplerini yerine getirmediikleri için cezalandırılmakta, pasif görevlere getirilmektedirler. Taşrada beledi-

yelere gidildiğinde ve onların personeli ile konuşulduğunda birçoğunun yerel yönetim personeli olmaktan dolayı mutlu olmadıkları, fırsat bulduklarında valilik/kaymakamlığa veya diğer taşra örgütlerine geçiş yapmak istediklerini rahatlıkla görebilirsiniz. Kısaca merkezîyetçilikten kaçıp yerele sığınmak, yerele sığındıkça demokrasiyi geliştirmek beklentisi bu aşamada ülkemiz açısından pek gerçekçi değildir.

Ayrıca mülki idare, sanıldığı gibi aksine yerel halka belediyelerden daha 'uzak' değildir. Teoride yerel yönetimlerin halka daha yakın olacağı varsayılır ve yerel yönetimler demokrasi ile özdeşleştirilir. Ülkemizde de yapılan yerel yönetim reformlarının demokrasiyi güçlendirmek adına yapıldığı ifade edilmektedir. Oysa taşrada durum farklıdır. Ülkemiz açısından yerel yönetimlerin demokrasinin beşiği olduğu, yerel yönetimlerin demokratik kurallara göre iş gördükleri çok ta doğru değildir. Yerel yönetimlerin başındaki seçilmişler, kendilerini 'seçenlere' belki yakındırlar, ancak çoğu kimsesiz ve biçare vatandaşların daha çok uğradığı yer, başında bir 'atanmışın' bulunduğu sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarıdır. Bu bağlamda çok net bir ifadeyle diyebiliriz ki, halkla temas noktasında mülki idare yerel vatandaşlara seçilmişlerden daha uzak değildir. Mülki idare amirlerinin gelmiş olduğu toplumsal tabaka bu konuda mülki idare amirlerine avantaj sunmaktadır. Meslek mensuplarının çok büyük bir kesimi içinden geldikleri köy ve kasabanın, kısaca taşranın anlamını ve orta sınıf gerçeğini iyi bilmektedirler. Sırf belediye başkanına oy vermediği için pek çok vatandaşa belediyenin kapıları kapatılabilirken, hiçbir siyasi ayırım gözetilmeden bütün vatandaşlara hükümet konaklarının kapıları açıktır. Herhangi bir ilçeye gidildiğinde çok kolay görülebilir ki, günün herhangi bir saatinde hükümet konağında, kaymakamlık katında bulunan vatandaş sayısı, belediye başkanlık katındaki vatandaş sayısından fazladır. Kısaca yerel halka yakın olmak noktasında mülki idarenin yerel yönetimlerden aşağı kalır bir yanı yoktur. Ayrıca günümüzün kalabalık şehirlerinde, belediyelerin vatandaşlara ne kadar 'yakın' olabileceği de tartışmalıdır.

Sorun atanmış, seçilmiş sorunu da değildir. Yönetim bugün bilimsel yönü ağır basan çok kapsamlı bir uğraş alanı haline gelmiştir. Sırf atanmış diye geri plana atılmaya çalışılan mülki idare amirleri, hiç olmazsa yönetim bilimi eğitimi almış, çağdaş yönetim ilkelerinden haberdar, hukukun anlamını ve değerini bilen profesyonel yöneticilerdir. Aynı şeyi bütün yerel seçilmişler için söylemek kolay değildir. Kamu yönetiminde asıl üzerinde durulan bir işin en iyi ve kamu yararına uygun bir biçimde kim tarafından yapılabileceğidir. Mülki idare amirlerinin bu noktada yerel yöneticilerden eksiği yoktur. Ülkemizde ve özellikle taşrada nitelikli personel ve profesyonel idareci eksikliği en önemli sorun alanlarından biridir. Alınan kararların, çıkarılan yasaların, yapılan reformların hayata geçirilememesinin ana nedeni olarak 'uygulama eksikliği' gösterilmektedir. Mülki idare amirleri tüm statü kayıplarına rağmen, diğer devlet teşkilatlarının görevlileri ile kıyaslandıklarında daima üstün nitelikleri ile ön plana çıkmışlardır. Kamuda, meslek içinde en iyi yetiştirilenlerin başında, mülki idare amirleri gelmektedir. Böyle bir meslek grubunu yok saymak, geri plana itmek, yeterince yararlanmamak, ülkemiz gerçekleriyle bağdaşmaz. Mülki idare sisteminin taşradaki varlığının anlamı belki şu anda yeterince anlaşıl-

mamaktadır. Ancak mülki idare hep zor zamanların mesleği olmuştur, mülki idare amirlerinin değeri varlıklarında değil yokluklarında daha iyi anlaşılır. Uzun süre kaymakamsız kalan ilçelerde bunu görmek olasıdır.

Merkezden yönetimin taşradaki ajanları olan mülki idare amirleri yerelin yukarıda bahsedilen handikaplarını mümkün olduğunca ortadan kaldırmaya çalışırlar. Merkezden yönetim ve onun taşra teşkilatı olan mülki idare en azından devlet işlemlerinin 'kişiselikten' arındırılmasını sağlamaktadır. Yerel yönetimlerde ise 'kişiselleştirme' daha fazla öne çıkar. Yerel yönetimlerde halk, yöneticileri ile yüz yüze ilişki içindedir. Yerel yönetimlerin bu özelliği aynı zamanda yerel yönetimlerin yarattığı en büyük handikaptır. Hizmet talep edenin hizmeti verenin önceliklerine göre, mezhebi, etnik kimliği, ait olduğu sülale, yoksulluğu, zenginliği, merkezden yönetimin 'bürokratismi' karşısında önemsizleşmektedir. Mülki sistemde her hizmet talep eden, 'yurttaş' kimliği ve yasal hakları çerçevesinde 'aynı'dır. Oysa yerel yönetimde yüz yüze yakın ilişki, bu 'soğukluğu' her ortadan kaldırışında, yurttaşlığın yerine kişinin şu ya da bu özelliğini her öne çıkarışında, hizmetin verilmiş biçimi ve 'kalitesi' doğrudan etkilenebilir. Mülki idare taşrada yerelin bu sakıncalarını bir nebze de olsa ortadan kaldıran bir olanak sunmaktadır.

Ayrıca Türkiye'nin merkeziyetçiliği aşırı değil 'evcilleştirilmiş merkeziyetçiliktir.' Mülki idare amirlerinin yerel yönetimleri ağır bir vesayet altında inlettikleri de yıllarca etkili hizmet edemeyen ve bahane arayan belediye başkanlarının uydurduğu bir iddiadır. Aynen şimdi trafik sorununu çözemeyen bir Büyükşehir belediye başkanının yaptığı gibi. "Eğer şehir içi trafiğin denetimi de belediyeye bırakılırsa trafik sorununu çözeriz" iddiası haber kanallarında dillendirilmektedir. Ancak silahlı polis gücünün dahi kontrol etmekte zorlandığı trafik gibi çok sorunlu bir alanın, belediyenin hangi 'zabıta' gücü ile kontrol edileceği açıklanmamaktadır. Nitekim yeni Belediye Kanunu ile şehir içi servis araçları ile ilgili yetki il trafik komisyonlarından alınarak belediyelere devredilmiştir. Uygulamada nelerin daha iyi yapıldığını sormak gerekir. Halen daha birçok servis aracının uygunluk belgesini almadan kaçak olarak çalıştıkları, bu arada birçok ölümlü trafik kazasına yol açtıkları bilinmektedir. Polis tarafından dahi kontrol edilmekte zorlanılan bir alanın yerel yönetimlere devrinin yarar getirmeyeceği yakında görülecektir.

Yine mülki idare amirlerinin yetkisindeyken hiçbir sorun yaşanmayan "içkili yerler bölgelerini tespit etmek ve bu yerlerin açılmasına izin vermek" yetkisi belediyelere devredilince olanlar akıllardadır. Belediye başkanlarının siyasi görüşlerine ve konuya bakışlarına göre birçok yörede "kırmızı bölgeler" oluşturulamaya başlandığı basına yansımıştır. Bu yetki mülki idare amirleri tarafından kullanılırken hiçbir zaman böyle bir tartışma yaşanmamış, görüşü ne olursa olsun mülki idare amirleri tarafsızlıklarını korumuşlar ve yasal gereğini yapmışlardır. Bu konudaki örnekleri çoğaltmak olasıdır. Hizmetleri yerelleştirmek her zaman o hizmetin iyi yürütüleceği anlamına gelmemektedir. Biraz önce ifade edildiği gibi önemli olan bu hizmetin kim tarafından daha iyi yapılacağı, daha objektif ölçülerde vatandaşlara sunulacağıdır. Hatta bırakınız hizmeti belediyeye devretmek, özel kişilere devretmek bile, o hizmetin daha kaliteli hale getirmeyi garanti etme-

mektedir. Şehir içinde faaliyet gösteren özel halk otobüsleri ile dolmuşların sundukları hizmet kalitesi ortadadır. Daha fazla müşteri alabilmek ve kar elde etmek için aşırı hız yapan bir özel halk otobüsünün Ankara'da katlettiği dışişleri mensuplarının davası daha yeni sonuçlanmıştır. Birçok beldede özele devredilen şehir hatlarında mafya yapılanmaları göze çarpmaktadır.

Yasaları uygulama noktasında belki de en gevşek davranılan kamu idareleri belediyelerdir. Çıkar amaçlı suç örgütleriyle ilişki içinde olduğu için basılan hükümet konağı yoktur, ancak birçok belediye vardır. Çok yakın bir zaman önce bir Büyükşehir belediyesine kolluk güçlerinin yaptığı operasyon akıllardadır. Zaten ülkemizin de temel sorunu çıkarılan yasaların tam olarak ve bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanamaması değil midir? Her halde mülki idare amirleri bu noktada daha titizdirler. Yıllarca mülki idare amirleri yasaları uygulamaya gayret ettikleri, devlet çarkını kurallarına göre işletmeye çalıştıkları için, hantallıkla, bürokrasi yaratmakla suçlanmışlardır. Oysa yasayı uygulamayanın daha fazla sevildiği, takdir edildiği ve yetkilerinin arttırıldığı, yasayı uygulamaya çalışanların da, tehdit edildiği, tayin edildiği, cezalandırıldığı bir yönetim anlayışı dünyanın gelişmiş hiçbir ülkesinde yoktur. Eğer demokrasiyi kuralsızlık olarak algılamıyorsak, kuralları uygulamaya çalışanları etkisiz kılmak yerine, kuralsızlığı demokrasi olarak takdim edenleri, yasaları uygulamamakla övünenleri, etkisiz ve yetkisiz duruma getirmek gerekmez mi? Ancak ülkemizde tam tersi yapılmaktadır. Oysa mülki sistem 145 yıllık bir tecrübenin sonucudur. Devletimizin taşraya hâkim olmak ve en adil ve dengeli hizmet götürmenin aracı olarak bulup geliştirdiği ideal bir sistemdir. Sistemi toptan yok etmek yerine sorunlarını çözerek ondan daha fazla yararlanmanın yolları aranmalıdır. Mülki idare amirleri "kamu yararının temsilcisi" sıfatıyla demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin, kamu ahlakının, insan haklarına saygılı ve vatandaşların beklentilerine duyarlı bir kamu yönetimi anlayışının yaşama geçirilmesinde ve güvence altına alınmasında çok önemli bir rol oynayabilirler. Kamu yönetiminde ve yerel kalkınmada önemli adımların mülki idare amirleri olmadan atılamayacağını siyaset adamlarımız da her geç anlayacaktır.

Şimdiye kadar aslında birer profesyonel idareci olan mülki idare amirleri, kendilerine verilen görevleri, yetersiz ve pek fazla nitelikli olmayan personel, kısıtlı bütçe olanakları, mesleki güvenceden yoksun bir şekilde, yoğun siyasi baskılar altında, taşranın tüm olumsuz koşullarında ve yirmi dört saat esasına göre çalışarak yapmaya çalışmışlardır. Çok az mülki idare amirinin adı yolsuzluklarla, usulsüzlüklerle ve ahlaksızlıklarla anılmıştır. Mülki idare amirleri mali konularda her zaman çok hassas davranmışlardır. Valiler ve kaymakamlar hiçbir zaman rant dağıtım aracı olmamışlar, kamu parasını en dikkatli ve tasarruflu bir şekilde harcamaya dikkat etmişlerdir. Bütün yaşantısı ve faaliyetleri kamuoyunun gözü önünde olan mülki idare amirlerinin usulsüz davranışları daima halkın ve mülkiye teftiş kurulunun takibine takılmıştır. Davranışları halk tarafından en fazla takip edilen ve değerlendirilen meslek grubu mülki idare amirleridir. Taşrada en sık ve en etkili denetlenen birimler yine mülki idare birimleridir. Mülki idareye ilişkin kötü yönetim örnekleri muhakkak vardır, ancak çok yaygın değildir. Tüm mülki idare

amirlerinin kötü yönetimi nedeniyle hiç ettikleri kamu kaynağının toplamı, orta büyüklükteki bir il/büyük şehir belediyesinin ki kadar değildir bile.

Yetiştirilmeleri için önemli kamu kaynağı harcanan bu meslek grubunun yok sayılması yerine onlardan daha fazla yararlanmak devletin ve halkımızın yararına. Mülki idare sistemi ve mülki idare amirleri üniter devletin taşradaki sigortalarıdır. Mülki sistem yıkılırsa hiç şüphe duyulmasın ki, üniter devlet yapısı da büyük zarar görecektir. Bu da küresel güçlerin ve bazı bölücü etnik grupların çok fazla arzuladığı bir durumdur. Halkımız mülki idare amirlerine büyük bir güven ve muhabbet beslemekte, mülki idare amirlerinin sözlerine çoğu zaman tereddütsüz inanmakta, devleti mülki idare amirlerinin kişiliklerinde görmektedir. Mülki idare amirleri yerel halkın gözünde 'Devlet Babadır.' Esasen halkımızın mülki idare sisteminden ve onun temsilcilerinden fazla bir şikâyeti yoktur. Mülki idare sisteminin kaldırılması veya zayıflatılması yerine daha da güçlendirilmesi ve geliştirilmesi gereklidir. Hele seçimli valilik hiç düşünülmemelidir. Ülkemizde önemli sıkıntılara yol açacağı muhakkaktır. Esasen mülki idareden şikâyeti olan küresel güçler, ihale takipçileri, yerel rantiyeciler, feodal yerel beylerdir. Onlara göre yaratılmak istenen yeni siyasi ve ekonomik modelde mülki idareye pek fazla yer yoktur. Âdemi merkezîyetçiliği ya da biraz daha ileri gidersek federal yapının önünde mülki idare sistemi bir engel olarak görülmektedir. Bu engel kaldırılabilirse hedeflere daha kolay ulaşılabilecektir. Mülki idare amirleri idarenin bütünlüğü ilkesini taşrada yaşama geçiren meslek mensuplarıdır. Bundan dolayı mülki idare sistemini savunmak demek, üniter devleti, anayasamızdaki idarenin bütünlüğü ilkesini ve dolayısıyla ülke bütünlüğünü savunmak demektir. Âdemi merkezîyetçi devlet yapılanmasına en fazla mülki idare amirleri ile onlara bağlı olarak çalışan merkezi hükümetin taşra örgütleri karşı çıkmalıdır. Çünkü mülki idare sistemi yıkılırsa, polis müdürlerinin, öğretmenlerin, doktorların, ziraat mühendislerinin, belki jandarma komutanlarının bile amirleri yerel feodal güçlerin temsilcileri olacaktır. Bu meslek mensuplarının da mülki idareden kurtulmaya çalışmak yerine kimin emrinde daha rahat ve baskıdan uzak çalışacaklarını düşünmeleri gerekir.

Sonuç Yerine: Ülkemizin kendine özgü yönetim yapısı onarılmaz yaralar almadan, özellikle yerel yönetim yasalarında, gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Yapılması gereken mülki idarenin zayıflatılması değil daha da güçlendirilmesidir. Merkezin genel kamu hizmetlerini sunmaya ilişkin yetkileri doğrudan yerel yönetimlere değil, öncelikle genel yönetimin taşra temsilcileri olan vali ve kaymakamlara devredilmelidir. Meslek camiasında özellikle '*yerinden yönetilen il sistemi*' ussal bir çözüm olarak genel kabul görmektedir. Böylece bir yandan idarenin bütünlüğü sağlanarak verilmesi gereken hizmetler eşit ve standart bir şekilde verilirken, bir yandan da yerel gereksinmelerin merkezin geç işleyen ve hantal yapısından kaynaklanan sorunları taşrada görev yapan mülki idare amirleri aracılığıyla çözümlenmiş olacaktır.

Mülki idare sisteminin güçlendirilmesi için Fransa'da olduğu gibi mülki idareye ilişkin Anayasa'ya açık hüküm koyulması gelmektedir. Bu yapılmadığı sürece İl İdaresi Kanununun ve mülki idarenin başına gelenler engellenemez. Mülki idare şurasında da öneril-

diği Şekliyle Anayasamızın 126. maddesine “illerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır” ibaresinden sonra “il ve ilçelerde devlet ve hükümetin temsilcisi olan vali ve kaymakamların görevi, Cumhuriyetin nitelikleri ile Atatürk ilke ve inkılâplarının koruyuculuğunu yapmak, milli menfaatleri korumak, yasalara uyumu sağlamak ve yönetimi denetlemektir.”, Őeklinde bir ibare eklenerek, mülki idare amirleri, “anayasal bir statü”ye kavuŐturulmalıdır. Bu yapılabilirse siyasi iktidarların her yasal düzenleme ile mülki idare sistemini bozan ve bu sistemi işlemez hale getiren düzenlemelerden hem mülki idare sistemimizi hem de hiçbir Şekilde ödün vermememiz ve üzerine titrememiz gereken ve üniter bir özelliğ taşıyan ulus devletimizi daha iyi koruyabiliriz.

Bu çalıŐmayı bitirirken Őunu ifade edelim ki; aslında mülki idare mesleğinin ve mülki idare sisteminden kaynaklanan sorunların çözüümüyle, mülki idare amirlerinin kendi kiŐisel çıkarları değil ülke çıkarları korunmuŐ olacaktır. Mülki idare amirlerini yok sayan, önemsemeyen, mülki idare amirlerinin değerini bilmeyen siyaset adamlarına bunu anlatmak ve göstermek her mülki idare amirinin görevi olmalıdır. Ancak ne mutlu ki en iyi hizmete layık olan aziz milletimiz mülki idare amirlerinin değerini siyasetçilerden daha çok bilmektedirler. Uzun yıllar taşra da, en hücre vatan köŐelerinde, en zor koŐullarda hem uygulayıcı hem de denetleyici olarak görev yapan bir mülki idare amiri olarak, halkın mülki idare amirlerine gösterdiği sevgiyi, saygıyı, güveni ve mülki idareye duyduğu ihtiyacı kelimelerle anlatmanın mümkün olmadığı düşünölmektedir. Anadolu’nun her karıŐ toprağında mülki idarenin ayak izleri, emeği ve halkla beraber akıtılan alın teri vardır. Belki mülki idare amirleri siyasetçilerin sevgisini ve takdirini kazanamamıŐlardır. Ancak unutulmamalıdır ki, büyük önder Atatürk’ün dediği gibi “en büyük sevgi milletin sevgisidir”. Mülki idare bir fedakârlık mesleği olarak çok uzun yıllardan beri hep var olagelmıŐtir. Mülki idare amirleri; “Viran olmuŐ köylerin, harap olmuŐ gönöllerin, binasını kuracak (...) kaç akŐam bu adamalara hizmet etmek boŐuna diye vahlanıp ertesi sabah yeni bir heyecanla işe koyulacak, yanıldığınızı anlayacaksınız. Geceleri yatağınızda kıvranacak gözünüz uyku tutmayacak, “baŐkalarının” acısını yüreğinizde hissedecek kendinizden ötesini keŐfedeceksiniz” ifadelerinde yer alan bir amacın misyonerleri olarak çalışmışlardır. Bu aşamada mülki idare amirleri suçlu aramaktan ziyade mülki idarenin sahip olduğu tarihi rol ve misyonu geleceğe taşımanın yollarını aramalıdır.